

Fuglevennen

Din naturkontakt   Høst 2007

Tema:
Skjæresikker fôr plass
Bygg tårnseilerkasser
Uglene - naturens superjegere

Lemen til snøuglemor

Snøugla er en av fjellets og tundraens mest iøynefallende fugler. Mens hunnene er hvite med sorte flekker, er de voksne hannene nesten helt skinnende hvite. Snøugla finnes rundt hele Nordkalotten. I gode lemen- og museår kan den hekke i fjelltrakter i Norge og Sverige.

Sommeren 2007 hekket noen få par i Finnmark. Her har snøuglefar fanget en lemen, og snøuglemor kommer for å ta i mot maten. Kort etter flyr hun ned til den største ungen for å mate den.

Si JA til naturen rundt deg!

Foto: Roar Solheim.

I 2007 har det vært mye å glede seg over for alle som er interessert i, og som arbeider for å ta vare på fuglene. Denne våren var det mer orrfugl og storfugl på spillplassene enn på mange år. En god produksjonssesong i 2006 og en snill vinter, gjorde at det var god, gammeldags vårstemning innover skogsmyle. Det er mange år siden vi har hatt et stort smågnagerår i Sør-Norge. I deler av Oppland og Hedmark fikk vi dette i år. Det førte til at perleuglene igjen kikket ut av kassene. Bare i Trysil kommune registrerte fuglefolket over 50 hekkende par. Det er også mange år siden vi har sett så mye stær. Stæren er tilbake i kasser som har stått tomme i mange år.

Horndykkeren er ført opp på rødlista som en truet fugleart i Norge. Det er derfor gledelig at den har dukket opp på flere nye hekkeplasser og har fått fram store kull denne sommeren. Som det går fram av bilder og tekst i dette nummeret av *Fuglevennen*, har snøugla igjen hekket i Finnmark med vellykket resultat.

Men hvordan blir tilstanden i norsk natur framstilt i media? Det er farlig å gå i skogen. Det er myggår, hjortelusflua angriper mennesker og flåtten sprer seg og påfører folk lammelser. "Supergiftige maneter" gjør det farlig å bade i havet. Det var spesielt mye hoggorm denne sommeren. Vann i bekker kunne ikke drikkes på grunn av musepest. Lundefuglene på Røst mislyktes med hekkingen i år.

Hva gjør alle disse negative oppslagene med oss? Er naturen virkelig farlig og truende? Står det så dårlig til i norsk natur? Skoler rundt omkring i landet har fått brev med informasjon om utbrudd av salmonella hos småfugl. Det advares mot å fore fuglene i barnehage og skole fordi barn har blitt smittet.

Med *Fuglevennen* ønsker vi å fortelle om alt det spennende som rører seg i norsk natur. Vi ønsker å stimulere barn og voksne til å komme seg ut for å oppdage og oppleve. Vi ønsker å dele våre opplevelser med leserne og gi ideer om hvordan vi alle kan hjelpe og legge til rette for fuglene.

Det er ikke farlig å fore fuglene bare vi gjør det på riktig måte (se svar annet sted i bladet). En smittevernlege i Oslo har sagt at det ikke er noe mål å få fuglene inn i barnehagen. Jo, det er det! Det er gjennom å oppleve dyr og fugler på nært hold at naturinteressen utvikles og naturvernere skapes. Det som er farlig er at barn blir redde for naturen og bare sitter inne og spiller dataspill!!

Roar og Trond

Innhold

	side
Lemen til snøuglemor	2-3
Leder: Si JA til naturen rundt deg	4
Her flyr Albertine	5
Spørsmål og svar	6-7
Slik stopper du skjærene	8-9
Uglene - superjegere på jakt etter mus	10-13
Fuglevenner: Med elg og rådyr på forplassen	14-15
Få en luftakrobat i fuglekassa	16-17
Vennskapsskoler i Zambia	18
Svartmeis i trekryperkasse	19
Mine fuglesider	20-21
Alker i Oslofjorden	22

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året; ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr 90 pr. år.
www.fuglevennen.no

Har du spørsmål om abonnement, eller stoff til *Fuglevennen*, send dette til:

Norsk Ornitologisk Forening
Sandgata 30B, 7012 Trondheim
tlf: 73 84 16 40
fax: 73 84 16 41
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen*:

- * Roar Solheim (ansvarlig redaktør)
Agder naturmuseum og botaniske hage
- * Trond Vidar Vedum
Høgskolen i Hedmark, avd. for lærerutdanning
- * Magne Myklebust
Norsk Ornitologisk Forening
- * Morten Ree
Norsk Ornitologisk Forening

Bildebearbeiding, layout og uttegning:
Roar Solheim

Foto omslagssider:

Forside: Perleugle titter ut fra reirhull.
Foto: Roar Solheim.
Bakside: Dompaper i vinterskog.
Foto: Trond Vidar Vedum.

Fuglevennen 2007 årg.4 nr 2.
ISSN 1504-0623

Her flyr Albertine - Norges første snøugle med satellittsender!

I juli 2007 skjedde det en aldri så liten sensasjon i norske fjellstrøk: Tre voksne snøugler fikk påmontert radiosendere, som sender signaler til satelitt. Slike sendere har vært brukt lenge på store pattedyr, og også på fugler. Ved hjelp av satelittsendere har noske dverggjess blitt fulgt på sin lange trekkroute gjennom Russland og til Midt-Østen.

Nå er det endelig mulig å følge snøuglene også. Snøuglene finnes rundt hele nordkalotten, men de hekker bare i Norge når det er gode lemen- og museår. Som regel er det bare noen få par som finner veien hit. Funn av ringmerkede snøugler tyder på at de som hekker i Norge og Sverige, kan fly langt østover til Russland når det er dårlig med mat hos oss. Ved å kartlegge snøuglenes vandringsveier og oppholdssteder kan vi kanskje finne ut hvordan framtida ser ut for denne fantastiske fuglen. Forhold som skaper vansker ett sted, kan være av betydning for alle snøugler.

I Alaska og på østkysten av Nord-Amerika har snøugler blitt merket på samme måte ved flere anledninger. Snøuglene i Alaska krysset Beringstredet, og sommeren etter var de langt vestover langs ishavs-kysten av Russland. Året deretter fløy de tilbake til Alaska. Kanskje vil også de norske snøuglene fly langt avsted, for så å vende tilbake til oss når det på ny er godt med lemen i fjellet.

Snøuglenes vandring vil etterhvert bli presentert på en egen hjemmeside. Følg med på NOF's side: www.birdlife.no

Den første snøugla som ble merket ble kalt opp etter Albert Owesen, som filmet snøuglene på Hardangervidda i 1963. Hun fikk navnet Albertine. Snøuglehunn nummer to (under) fikk navnet Høst, oppkalt etter zoologen og snøugleforskeren Per Høst.

Fotografert denne side: Rour Solheim.

Hvilken rovfugl så jeg?

I slutten av august var jeg på Buvåg, Hamarøy, for å sondere rypeterrenget før jakta. For første gang så jeg inntil 5 rovfugler som "stillet" i lufta før de slo ned og tok mus. Jeg har sett fjellvåken gjøre dette, men disse var mye mindre. Lysforholdene var dårlige, så farger var vanskelig å bestemme, men silhuetten viste tydelig at det var rovfugler med butte vinger.

Jostein Ellingsen

Du har ganske sikkert sett en tårnfalkfamilie, kanskje to voksne med tre unger. Tårnfalken jakter ved å "stille" i lufta mens den speider etter smågnagere, firfislere, insekter

Foto: Roar Solheim.

Tårnfalk som stiller i lufta er som regel lett å kjenne igjen.

og andre, små byttedyr. Tårnfalken har imidlertid ikke butte, men spisse vinger. Det er ellers bare fjellvåken som har butte vinger blant de rovfuglene som pleier å stille i lufta.

Hva gjør jeg med en ringmerket fugl?

Jeg fant en død trost som var ringmerket. Hva skal jeg gjøre med den? Er det noen som har interesse av ringnummeret?

Svein Erik Norsted

Alle som finner ringmerkede, døde fugler bør ta vare på fuglen, legge den i en plastpose og fryse den ned. Ta deretter kontakt med det nærmeste zoologiske museet du kan finne (Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim, Mo i Rana eller Tromsø). Fuglen kan nemlig ha stor verdi for vitenskapelig arbeid, siden både funnsted og merkested vil være kjent. Hvis du leser av stedsnavn, bokstavkode og tall (ringnummer) på ringen, så kan du skrive og sende disse opplysningene til:

*Ringmerkingssentralen,
Stavanger Museum
Muségt. 16, 4010 Stavanger
Telefonnummer er: 51 84 27 00
eller du kan bruke E-post:
post@stavanger.museum.no*

de vil ta i bruk kunstige hekkeinnretninger. Ternenes viktigste hjelp under hekkingen er at de ikke blir forstyrret ved at folk går i land på de holmer, skjær og strender hvor de hekker. Dette er dessverre mange steder den største trusselen mot ternenes hekkesuksess. Et annet problem er villmink, som kan rasere en hel ternekoloni på kort tid.

For fiskemåke, tjeld og krykkje går det an å lage hekkeplattformer som fuglene kan ruge på.

Kan jeg lage rugekasser til ternene?

Foto: Roar Solheim.

Jeg lurer på om man kan bygge spesielle fuglekasser eller lignende for terner? Finnes det eventuelt tegninger på slike kasser?

Rikard Brun

Dessverre - ternene legger egg på bakken i en grunn grop som de skrapet ut selv, og jeg har ikke hørt om at det går an å lage kasser til dem. Siden ternene ikke plasserer reiret under steiner eller andre overbygg, så er det lite trolig at

Skiter pingvinene på isen?

Jeg har nettopp sett filmen *Pingvinenes marsj*, og da lurte jeg på følgende: Siden de går i mange dager og netter etter eggleggingen for å spise, har fuglene da noen form for avføring? For det går vel ikke så bra på isen? Det er kanskje et underlig spørsmål, men vi var flere som begynte og lure.

Hedvig Eide

Foto: Roar Solheim.

Joda, de skiter som andre fugler. Så på selve hekkeplassen blir det temmelig "grisete" utover i hekkesesongen. Men når pingvinene må faste i mange uker og bare tære på opplagsnæring, så kan det kanskje bli reduserte mengder med avføring. Hos de fleste kolonihekkende fugler kan det bli ganske "grisete" av fugleskitt utover i hekkesesongen. I norske fuglefjell hvor lomvi og polarlomvi hekker oppover i berget, så skiter de øverste fuglene ned i hodet og på ryggen av de som ruger lenger ned! Når maken kommer for å overta rugingen, flyr den første fuglen rett ned på havet for å vaske og stelle seg. Enkelte fugler kan da være helt hvite av ekskrementer, men det er jo ikke slik du som regel ser disse fuglene avbildet! Fuglene på bildet over er polarlomvier.

Kan vi fore fuglene ved barnehagen?

Hva må vi ta hensyn til dersom vi vil arbeide med fugleforing i barnehag-en? Er det trygt nå for tiden å fore fugler i barnehagen? Vil du anbefale dette eller fraråde slik foring?

Maria Bakkejord

Fugleforing og oppsetting av fuglekasser er kjempefine aktiviteter for barn og unge. Hvis det er fugleinfluenza som gjør deg betenkt, så er dette ikke noe å bekymre seg over ved foring av viltlevende spurvefugler. All erfaring hittil peker mot at fugleinfluenzaen hovedsakelig er et problem som spres

i fjørfenæringen. Men spurvefugler kan av og til bli smittet av salmonella-bakterier (som gir oss kraftig magesyke). Derfor bør foringen skje med frø i frøautomater hvor fuglene ikke kan skite ned i eget matfat. Heng også opp meiseboller og halve kokosnøtter - de gir ikke de samme problemene med ekskrementer. Bruker du forbrett, så bør dette rengjøres regelmessig, men unngå at barna tar i rusk eller fugleskitt. Vanlig renslighet med håndvask etter å ha håndtert forautomater og fuglekasser er en helt grei forhåndsregel som sikrer mot eventuell salmonellasmitte. Kos dere med fuglene!

Spørsmål og svar

Hvis du lurer på noe om fuglekasser, fugleforing eller fuglenes liv, så ta kontakt med Fuglevennen. Vi i redaksjonen forsøker å gi svar og råd. Svarer denne gangen er Roar Solheim.

Kan jeg reise bort når jeg forer fugler?

Vi gir fuglene noe brød og meiseboller hver dag, de sitter og venter. Det er mest spurv, kjøttmeis, skjærer og kaier. Men hva skjer med fuglene hvis vi reiser bort?

Laila

Da vil fuglene ganske enkelt søke næring andre steder. Når de kommer så raskt til foringsplassen, er det ikke fordi de ikke finner mat andre steder, men fordi maten på forplassen er lettere å få tak i enn mat ute i naturen (fuglene må jobbe mindre per energienhet). Når de ikke får "hurtigmaten" på forplassen, må de simpelthen gå tilbake til sitt naturlige søkearbeid for å finne mat - og det klarer de uten problemer. Når dere er tilbake og fortsetter foringen, oppdager fuglene dette igjen temmelig raskt, og kommer fort tilbake til sine gamle besøksvaner.

Kjenner du igjen situasjonen til venstre? Du har nettopp hengt ut noen lekre meiseboller slik at meisene skal ha mat å hakke på i mange dager. Men så er skjæra der! Den vil selvfølgelig også ha mat, og sier slett ikke nei takk til hele porsjonen på en gang! Skjæra er mye større og har mye kraftigere nebb enn de små meisene og finkene. Derfor klarer den å hakke ned mye mer av maten enn hva de andre brettgjestene klarer. Hvis meisebollene eller jordnøttene atpå til er hengt opp i de plastnettene som de selges i, så er godbiten enda lettere for skjæra å få tak i. Fristelsen er stor til å jage vekk skjæra og dens andre slektninger i kråkefuglfamilien. Men det er jo helst ikke slik vi vil ha det på forplassen? Jaging og skremming går liksom ikke helt sammen med at de andre fuglene skal få ha ro og fred i matfatet. Men fortvil ikke - her er en løsning på problemet!

Slik stopper du skjærene!

I stedet for at du skal ergre deg over at skjæra stikker av med maten, så kan du sikre at det bare er de små spurvefuglene som får tak i den. Ved å bygge et foringsbur, eller karnapp, som på bildet til høyre, så stopper du effektivt både skjærer og kråker. Likevel har de mulighet til også å få seg litt mat, ved å plukke opp det som faller ned på bakken under buret. I tillegg kan du f. eks. henge ut et eget fettnett beregnet på skjærer og nøtteskriker dersom du også vil tilgodese disse fuglene. Forburet er kledd med minknetting som har ca 5 cm åpninger. Her flyr meiser og finker lett gjennom, og de kan i fred og ro ta for seg av meiseboller, jordnøtter, fettposer og andre godsaker som du henger inne i buret.

Fotografier side 8 og 9: Roar Solheim.

Dette trenger du:

- Firkantlekt 4,8 cm X 4,8 cm, ca 10 m lengde
- skruer
- metallnetting, ca 5 cm hull
- nettingkramper
- hengsler
- takmateriale

Bruk gjerne trykkimpregnerte materialer. Hvis du bruker ubehandlet treverk, bør du beise eller male buret når det er ferdig. Lag først de to sidestykkene, og lag taket litt skrått slik at vann kan renne av. På det buret som er vist her, er det laget innfelling i treverket slik at hjørner og skjøter blir sterkere. Dette er ikke vanskelig, bare du har en håndsag, hoggjern og hammer. Lag innsnittene halvveis ned i materialene på hver av de to bitene som skal skjøtes (i dette tilfellet 2,4 cm).

Når de to sidestykkene er skrudd sammen, og tverrstykkene er klare, kan du skru sammen hele buret. Da bør det se ut omtrent som bildet nede til høyre. Nå mangler bare ett trestykke (som ikke ble med på bildene), nemlig et tverrstykke i taket som du kan skru inn øyekroker i. Det er disse krokene som meiseboller og forautomater skal henge i. Dette stykket kan du også felle inn, slik det er gjort i resten av byggverket. Til slutt lager du et dørstykke. Her er døra felt inn slik at den kommer innenfor de to sidestykkene (se bildet av det

ferdige buret). Døra festes med metallhengsler oppe og nede. Så lager du en krok av stiv ståltråd på motsatt side. Nå gjenstår bare å klippe til nettingen slik at den passer til buret. Fest den med nettingkramper til treverket. Til slutt lager du tak, slik at maten får henge i ly for regnværet. På dette forburet har vi brukt gjennomsikt-

ig bølgeplast. Det er valgt for at det skal være lyst inne i buret, og for at fuglene skal ha best mulig oversikt med omgivelsene. Men du kan også bygge et tak av treverk og legge på takpapp.

Forburet kan henges på en trestamme, eller rett på husveggen. Det kan også settes på et eget trestativ hvis du ikke har tilgjengelige trær. Nå har du garantert en småfuglvennlig forplass, hvor maten ikke forsvinner den første dagen du henger den ut. Til glede både for deg og for småfuglene!

Uglene - superjegere på jakt etter mus!

Foto: Trond Vidar Vedum.

Mus er basiskost

Perleugla (over) jakter for det meste små pattedyr som mus og spissmus. Hvis disse dyrene uteblir, kan den også jakte småfugl. Andre ugler kan være langt flinkere til å jakte fugl. Kattugla er en slik art. Den holder seg gjerne i hekkeområdet i flere år, og hvis det ikke er museår, så må den jakte fugl. I ekstreme tilfeller jakter den til og med meitemark! Ugla under bringer en meitemark til ungene i redet!

Foto: Jan Rabben.

Foto: Roar Solheim.

Mus svinger i antall fra år til år. I såkalte toppår eller museår hekker mange ugler, og de får fram mange unger. Når det er få mus, må de stå over en hekkesesong. Noen ugler flyr da langt vekk og leter etter nye hekkeområder. Jordugle, snøugle og haukugle er slike arter. Langs kysten av Sør-Norge er det nå store mengder liten skogmus (bildet over), og kattuglene har hatt et svært godt hekkeår. Nå i høst roper de flittig mange steder.

Foto: Roar Solheim.

Uglens klør vender mot hverandre som armene i en sukkerklype. Den ytterste tåa kan vende utover, og dette gir uglene et utrolig godt grep om et byttedyr. Den stakkaren som havner i uglekloa, har liten sjanse til å slippe unna. Hubroen på bildet over har de største føttene, og de bør selv mennesker passe seg for!

Gulpeboller avslører uglens diett

Uglene sluker musene eller deler av dem hele. Knokler og hår gulper de opp igjen i en bolle. Ved å plukke fra hverandre slike gulpeboller kan du finne ut hva ugla har spist. Under ligger det store gulpeboller etter snøugle (se fyrstikkesken!).

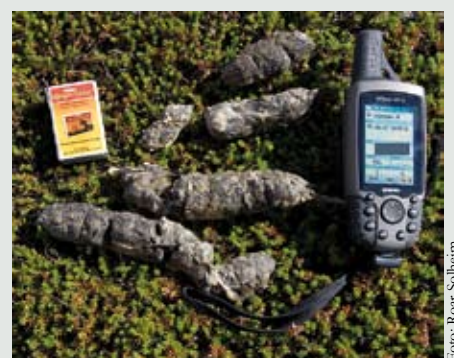

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

Fjærtopper er ikke ører

Hubroen (over) er den største uglearten i Norge. Den hekker i bergvegger eller på bakken, og har en flekkete fjærdrakt som gir den svært god kamuflasje. Over øynene har hubroen to lange fjærtopper som den kan reise eller legge ned. Disse lange hodefjærene har ingen ting med ører eller uglas hørsel å gjøre, men de gir hubroen et ansikt som kan minne om et pattedyr med ører. Fjærtoppene reiser den mest når den kniper sammen øynene og forsøker å kamuflere seg. Sannsynligvis hjelper de til med å bryte omrisset av uglas hode mot bakgrunnen. På den måten blir den vanskeligere å oppdage for andre rovfugler, eller for mindre fugler som gjerne starter å mobbe og å jage vekk hubroen. Også jordugla (under) har slike fjærtopper, men de er svært små.

Foto: Roar Solheim.

Uglene ser godt om dagen

Det er en utbredt misforståelse at uglene ikke ser i dagslys. Denne misforståelsen skyldes nok ugle-nes oppførsel for å unngå å bli oppdaget. Nattaktive ugler som kattugle, hornugle og hubro sitter helst bortgjemt i tette trær eller busker om dagen. Da kniper de sammen øynene for å dekke over de store flatene som øynene utgjør. Samtidig strekker de seg ut og blir lange og smale. Hvis du oppdager en slik ugle, vil den gjerne fortsette å sitte slik helt til den forstår at du har oppdaget den. Da kaster den seg på vingene og flykter unna. Ved å skjule øynene stoler ugla på at dens flekkete fjærdrakt skal kamuflere den og gjøre den usynlig. Kattugla på bildet under sitter helt normalt, og forsøker ikke å

Foto: Roar Solheim.

gjemme seg. Fuglen på bildet over var utmagret og syk, og den satt helt åpent i et tre i sollyset. Men den forsøkte fremdeles å være så lite synlig som mulig, ved å knipe sammen øynene og å gjøre seg smal og lang.

Foto: Jan Rabben.

Benytt ugletimen

I grensen mellom natt og dag, fra sola bikker under horisonten og til det blir bekmørkt, har uglene sin beste tid. Da bør du gå ut hvis du vil oppleve disse spennende fuglene. De dagaktive uglene er i ferd med å roe ned, mens de nattaktive starter døgnet. Alle benytter de nettopp denne skumringstimen til å synge eller å jakte. For småfuglene blir det vanskeligere å se når lyset svinner, og uglene har bedre jaktlykke enn midt på dagen. Smågnagerne er i ferd med å starte sin nattlige virksomhet, og uglene sitter klare til å stupe ned og slå kloa i dem.

Dagjeger

Haukugla jakter mest ved hjelp av synet. Derfor sitter den så høyt som mulig, og den jakter om dagen. Fra toppen av et tre kan den speide over et stort område på bakken, og sjansen for å oppdage ei mus øker. Haukuglas jaktmetode gjør den til en av de letteste uglene å oppdage for oss mennesker, fordi vi selv har synet som vår viktigste sans.

Jager fra lufta

Jordugla har lange, smale vinger. Den jager ved å fly fram og tilbake over myrer, hogstflater og fjellvidder. Når den hører eller ser ei mus, tverrvender den og stuper ned på byttet. Fra undersiden er jordugla lys, nesten helt hvit, og den blir derfor av og til feilbestemt som snøugle.

I lyset fra månen

Når det er måneskinn kan du klare å se uglene i aktivitet om natta. Hvis det i tillegg er snø, har du ekstra gode lysforhold til å kunne se nattaktive ugler som perleugle, kattugle og hubro. Månelyset gir samtidig en trolsk stemning til naturen, som bare øker spenningen ved ugleopplevelsene!

Nattjeger

Perleugla har en fantastisk god hørsel, og den kan høre både retning og avstand til ei mus som går på bakken. Den bruker ørene for å lytte etter byttedyr. Derfor jakter perleugla i stummende mørke, og gjerne inne i tett skog. Dette gjør den til en av de vanskeligste uglene å se ute i skogen. Til gjengjeld er den lett å høre når den synger sin vårsang.

Med elg og rådyr på forplassen

Mange av Fuglevennens lesere forer fuglene. Erik Bråthen er en av dem, men han har også rådyr og elg på foringsplassen! Erik bor sammen med samboeren på et idyllisk småbruk i Romedal i Stange kommune. På husene henger det mange fuglekasser, og på

foringsplassene er det et yrende liv av meiser, spurver, finker, elg og rådyr.

”Mor og far var glad i fugler og dyr. De hadde omsorg for alle som hadde det stritt. Det var nok slik det begynte” sier Erik. ”Jeg startet

med å fore fuglene, men en vinter på 1980-tallet var det svært kaldt, og jeg syntes synd på noen rådyr som holdt til nær gården. Jeg la ut litt mat til dem, og siden da har jeg fortsatt å fore rådyr og elg.”

Foringsplassene ligger slik til at Erik og samboeren kan studere fugler og dyr fra stuevinduet. ”Sist vinter så vi 16 elger og 10 rådyr på en gang”, sier Erik og smiler fornøyd.

- Hva er det dere forer med?

”Elgen og rådyra får gulrot, og fuglene får hovedsakelig solsikkefrø og brødrester. Sist vinter gikk det med 60 tonn med gulrot til elgen og rådyra, og 300 kilo med solsikkefrø.”

- Dette må da bli dyrt?

”Gulrota får jeg billig hos gårdbrukere som har skrapgulrot, og så kutter jeg ut sydenturen,” smiler Erik.

- Det må være mye arbeid å legge ut mat til så mange dyr?

”Jeg synes det er trivelig med dyr og koser meg med det. Da må jeg jo legge ned litt arbeid også. Dette er min vinterhobby. Det er dyr som har vært her i 5 år. Hvert dyr har sin spesielle atferd. Slik kjenner jeg dem igjen, og dyra kjenner meg.”

- Skal ikke dyra selv finne mat om vinteren?

Erik har mange fuglekasser som han følger med i. Her har han hentet ut tre kattugleunger fra en av sine kasser. De skal ringmerkes, før de legges tilbake i uglekassa.

Foto: Carl Knoff

Foto: Carl Knoeff.

”Jo, men det er mye alvorligere tukling med naturen enn dette. Jeg vet at de dyra som holder til her har en trygg og god vinter, og det er en god følelse. Jeg prøver bevisst å unngå at dyra skal bli for tamme. Jeg jager dem unna når jeg forer. Men en gang opplevde jeg at ei elgku kom helt bort til meg for å få gulrot. Det var første vinteren den var her, så hvorfor den var så tillitsfull vet jeg ikke. Det var artig, men det er jo ville dyr”, sier Erik. ”Dyra kan bli ivrige, og jeg har opplevd at de har slått i stykker bøtta jeg hadde gulrot i. En må kjenne dyras atferd slik at det ikke skjer noe. Gulrot er godt vinterfor, for det er så mye vann i den. Slik får dyra den væska de trenger. Tørt for bruker jeg ikke. Det kan de ikke få når det ikke er tilgang på vann. Jeg har prøvd å fore med kålrot, men elgen spyttet den ut igjen. Jeg tenker også på at elgen må ligge

godt, så jeg sprer ut litt tørrhalm ut på snøen. Slik får elgen en god seng. Jeg har fredet eiendommen for all jakt. Her kan dyra ha følelsen av å være trygge. Det gjelder både fugler og dyr.”

”Jeg oppfordrer flere til å fore fugler og dyr. Vi hjelper dyra gjennom vinteren og vi får mange fine naturopplevelser. Men begynner en først å fore må en være sikker på at en har nok mat gjennom hele vinteren”, sier Erik, en ekte fugle- og dyrevenn.

Rådyrene setter ekstra stor pris på gulrøttene som Erik legger ut til dem. Om morgenen står de gjerne skjult i skone og venter på at han skal legge ut maten.

Foto: Rear Solheim.

Få en luftakrobat i fuglekassa!

Foto: Roar Solheim

Våren har mange høydepunkter. Ett av dem er dagen da du oppdager en svart fugl på stive vinger som seiler høyt oppe i luften der du bor. Tårnseileren er tilbake! Enda større er opplevelsen når seileren med raske vingeslag slipper seg ned mot kassa som er satt opp på hus- eller låveveggen, og forsvinner inn gjennom hullet.

De fleste tårnseilerne er tilbake på hekkeplassene midt i mai. Det at fuglen er så stabil på trekket og bruker kassene år etter år, gjør tårnseileren til en spennende fugl å studere. Det er mye geografikunnskap i å følge en tårnseiler på den lange reisen, og det er også mye å undre seg over.

Tårnseileren har lange, spisse vinger, og den oppholder seg storparten av livet i luften på jakt etter insekter. Sannsynligvis tar også seileren seg en blund mens den flyter på varme luftstrømmer. Tårnseileren har veldig spesielle føtter, hvor alle de fire tærne vender forover. Dermed kan den henge rett på en murvegg eller trestamme, men den kan over hodet ikke gå på bakken. Når den ikke er i luften, oppholder den seg inne i bergsprekker, hule trær eller i fuglekasser.

Tårnseileren foretrekker fuglekasser som henger høyt oppe på en vegg, gjerne like under takskjegget. I sjeldne tilfeller kan den også

hekke lavt, som på veggen på en garasje. Kassene kan lages på mange forskjellige måter. Tårnseileren kan slå seg ned i en stærkasse som henger høyt oppe på en vegg eller på en telefonstolpe. Vi anbefaler lave kasser med ett eller flere hull. Tårnseileren trives godt i kasser med flere leiligheter, men den kan også hekke i kasser med bare ett rom. Vi har eksperimentert med forskjellig størrelse på hullet inn i kassa. Det virker som ovale hull ca. 4 cm høye er gode åpninger, men også runde hull for stør 5 cm i diameter fungerer greit. De avlange kassene er ca 13 cm høye.

Kasser til tårnseilere kan bygges inn som del av huset, gjerne un-

Tårnseilerkassene kan bygges inn som en naturlig del av huset. Bildet over er fra Horne gård i Romedal der gammel takstein på våningshuset ble byttet ut. Tårnseileren fikk en alternativ bolig. Under et nærbilde av tårnseilernes nye boligtilbud.

der takskjegget. Disse kan ikke kontrolleres. Ønsker du å følge med på livet hos tårnseileren, kan ei kasse med løst tak festes like under et loftsvindu. Fuglen er svært lite sky og blir ofte liggende i kassa under kontrollen. Vi har aldri opplevd at fuglene har skydd til tross for mange kontroller. Ofte ligger begge foreldrene og ungene sammen i kassene. Tårnseilerkassene bør fylles med litt flis som underlag for eggene. Både stær, gråspurv og pilfink benytter de samme kassene, og disse fuglene drar også inn reirmateriale. Det er ikke uvanlig at kassen om våren først blir tatt i bruk av stær, og at tårnseileren overtar kassa når stærungene har flydd ut.

Den siste uka i august trekker mange tårnseilere mot syd, flere uker tidligere enn svalene. Sene hekkinger gjør at du kan se noen tårnseilere i begynnelsen av september. Radarobservasjoner har vist at fuglen kan trekke i en høyde på 2500 meter over havet på sin veg til en varm vinter i Sør - Afrika.

Tårnseileren på vei ut av kassehullet. Taket er tatt av for inspeksjon.

Tårnseilerkasse på låvevegg, Skøien gård, Romedal. Kassa kan kontrolleres fra "vindu."

Tårnseilerkasse under vindu på stabbur. Legg merke til alternative åpninger inn i "leilighetene."

Vennskapsskoler i Zambia

Foto: Trond Vidar Vedum.

Marianne Ruud Skjærstad fra Lund oppvekstsenter i Løten, og Ms. Pascline Kangwa, studerer elevarbeider på St. Antony:s Basic School. Dette er en av samarbeidsskolene.

Vi har tidligere i Fuglevennen informert om arbeidet med å utvikle et skolesamarbeid mellom Norge og Zambia. Dette er et ledd i NOFs internasjonale miljøengasjement, og bladet Fuglevennen. Det er 9 skoler som deltar i oppstartfasen. Det er Zeida skole i Tana, Lutvann skole i Oslo, Risør barneskole, Rogn skule i Bergen, Brønnerud skole i Ås, Tangen skole i Stange og Lund oppvekstsenter i Løten. Alle skolene er nå godt i gang med dette arbeidet. Dette første året har alle skolene gjennomført et fugleprosjekt med fuglekasser og med registrering av trekkfugler på sitt hjemsted. NOF har mottatt rapporter og bilder fra arbeidet, og resultatene blir oppsummert og formidlet til alle.

Alle skolene har fått tildelt sin vennskapsskole i Afrika og har sendt av gårde brev, tegninger og noen enkle gaver. I september fikk vi bekreftet at alle skolene i Zambia har mottatt pakkene fra Norge. Foreløpig har bare én av de norske skolene fått brev tilbake fra Afrika. Men ting tar lengre tid enn vi hadde regnet med, og dette første året er tenkt som et prøveår. De norske skolene vil i løpet av året få tilsendt litt materiell fra NOF til sitt arbeid med fugler i undervisningen. I januar vil skolene samles for å evaluere og planlegge arbeidsoppgaver videre. Vi håper at dette internasjonale miljøarbeidet kan utvikles, slik at det på sikt kan omfatte mange nye Fuglevennskoler.

Flodørn - Zambias nasjonalfugl.

Foto: Roar Solheim.

Svartmeis hekket i Fuglevennens trekryperkasse!

I Fuglevennens vårnummer i fjor viste vi hvordan du kan lage fuglekasser til trekryper. Vi lagde 8 stykker som ble hengt ut i gammel granskog. Våren 2007 ble en av disse tatt i bruk, men ikke av trekryper. Derimot fant et svartmeispar ut at trekryperkassa var en ypperlig plass for egen hekking.

larve. Som alle gode meiseforeldre renser også svartmeisen opp etter ungene. På bildet over flyr en av de voksne ut med en ekskrementpose fra ungene.

Den 17. mai var ungene blitt så store at de kunne ringmerkes. Vel en uke etter hadde de forlatt den lune trekryperkassa, men kanskje kommer de tilbake til våren.

Allerede den 12. april hadde svartmeisene bygd ferdig et reir av mose, godt foret med fine ullhår. Senere la de 6 egg inne i det lune reiret.

Da eggene klekket fikk de voksne fuglene det travelt med å fange insekter. På bildet til venstre kommer en av de voksne med en

Perleugler i farta

Våren 2007 ble et godt hekkeår for ugler mange steder i landet. I Trysil i Hedmark hekket flere perleugler enn på lenge i fuglekasser som ornitologene har hengt opp. Ungene til disse perleuglene ble ringmerket. Utover høsten har det vært en stadig strøm av perleugler på farten i Trysilskogene. Ved å spille perleuglesang nær fangstnett har ornitologene i Trysil fanget et par hundre perleugler i løpet av en

Foto: Roar Solheim.

Foto: Roar Solheim.

måneds tid! Uglene blir ringmerket og sluppet. Fangsten foregår fra det blir mørkt og omtrent til midnatt. Rekordene hittil har vært 19 perleugler på en kveld! *Fuglevennen* besøkte Ole Petter Blestad midt i september. Da gikk to perleugler i nettet, mens en tredje varslet i nærheten. På bildet over holder Ole Petter Blestad de to uglene, klare til å slippes ut i høstnatta etter ringmerkingen. Til venstre blir en perleugle ringmerket.

Norges høyeste skjærereir?

Foto: Jon Skollevoll.

SkjæCs i mange år. Noen ganger bruker skjæra opp igjen det gamle reiret, men ganske ofte bygger den et nytt reir oppe på det gamle. Slike skjære-”blokker” kan bli ganske store. Fra Jon Skollevoll i Fredrikstad har vi fått tilsendt dette bildet. Det er tatt ved Torp Bruk noen kilometer utenfor Fredrikstad sentrum. Fotografen anslår høyden på skjærereiret til 4-5 m. Det er ikke få kvister skjæra har brukt for å bygge dette reiret. Er det andre av *Fuglevennens* lesere som har høye skjærereir der de bor? Kan noen slå rekorden til skjæra i Fredrikstad? Vi tar gjerne i mot bilder og også opplevelser med skjæra.

Vipas oppvisningsflukt

Foto: Torgeir Havn.

Jeg var ute og så etter rådyr i dag 14.4. og kom over en del eksemplarer av en haukeaktig fugl. Da jeg kom hjem og så på bildene, så det ut som en krysning av hauk og svale, kropp som en hauk og hode som en svale. Fuglen var rimelig stor, fløy vinglete, opp ned og akrobatisk. Jeg har gått igjennom de fuglebøkene jeg har, men finner den ikke noe sted. Det var 6-7 av dem, alle var like. Takk for hjelpa!

Hilsen Torgeir Havn

Du har sett fluktspillet til vipene! Bildet viser klart den typiske profilen til vipa. Denne vadefuglen har ganske store, runde, ytre deler av vingene, og har et veldig spesielt fluktmønster om våren, og - som du sier, svært akrobatisk.

Mine fuglesider

Min fugleside er siden hvor du kan fortelle om dine opplevelser med fugler og andre dyr, sende inn tegninger, bilder, kommentarer og annet. Send inn til *Fuglevennen*.

Padda som ikke ville slippe taket!

Den 1. mai i år dro hele familien til Linderudsjøen i Stange hvor vi bor, for å se på svaner. Da ble vi samtidig klar over at vannet var fullt av padder, og at de var midt i paringssesongen. Vi var først veldig forsiktige for ikke å skremme padderne, men vi fant raskt ut at de var svært så tillitsfulle. Da min datter Gina stakk hånda si ned i vannet, så var en av padderne ikke sen om å gripe tak og klamre seg fast. Hun døpte den kjapt for *Klamrer'n*. Og samme hva hun gjorde, så slapp den ikke taket. Hun rista på hånda, snudde den opp ned, prøvde å bryte bena løs fra hånda, men ingen ting hjalp. Padda satt dønn fast uansett hva hun gjorde. Men til slutt lyktes det da å få den til å slippe taket, i alle fall en liten stund. Gina stakk hånda nok en gang ned i vannet for å se hva padda gjorde, og den kom tilbake og klamret seg fast som første gangen. Der satt den som limt fast. Vi kunne ikke annet enn å le av den lille padda, som nok ikke hadde særlig annet enn familieførøkelse i tankene. Jeg gjorde selv et forsøk på å få den til å komme

Foto: Hilde Aaseth.

til meg, og det var ikke direkte vanskelig. Og jammen kjentes det at den satt klistra fast på hånda. Vi var redd vi skulle bryte av bena på den for å få den til å slippe. Men

til slutt ble den skjøvet av, og ned i vannet, og forhåpentligvis fant den en mer egnet partner.

Hilde Aaseth

Fuglekasseopplevelser

Hans Bjørnstad fra Yven har sendt dette bildet til *Fuglevennen*. Det er Johannes Edvardsen (6 år) fra Grålum som står oppe på stigen. I to fuglekasser hekket det kjøttmeis med 6 egg hver. Her er en av de voksne kjøttmeisene på vei ut fra den ene kassa med meiseungenes etterlatenskaper. Da kjøttmeisen var ferdig med hekkesesongen, overtok en svarthvit fluesnapper denne kassa.

Foto: Hans Bjørnstad.

Alkeinvasjon i Oslofjorden i september

Fotografert: Kjell Isaksen

Denne alka er tydelig i dårlig form. Legg merke til det tykke nebbet.

mindre enn 40 døde alker. Videre på en ca 1,5 km lang kyststrekning plukket han opp enda omkring 200 døde alker, til sammen altså nesten 250 døde alker. En halv dag senere

Døde alker i hopetall langs strendene av Oslofjorden - en påminnelse om at vi ikke stiller bra med havet og fiskeressursene.

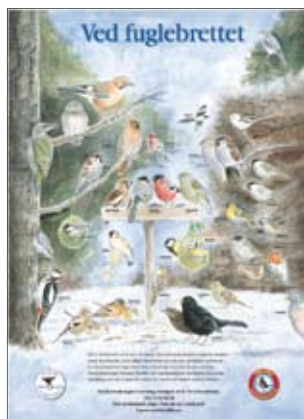

Denne lomvieren ser adskillig mer pigg ut enn alka til venstre. Det tynne nebbet skiller den klart fra alke.

I slutten av september i år var plutselig Oslofjorden full av alker. Dette er spesielt, for som regel er det lomvier og alkekonger som er de vanligste alkefuglene i fjorden om vinteren. Dessverre er det nok et dårlig tegn at de havner inne i Oslofjorden. Som regel er disse alkefuglene avmagret og i dårlig forfatning. Mange dør av sult. Dette har også skjedd i høst. Den 25. september undersøkte zoologen Kjell Isaksen ved Friluftsetaten i Oslo en del av fjorden med båt. Inne i Frognerkilen fant han ikke

ble enda 40-50 nye døde alker samlet inn fra Frognerkilen. Dette betyr at en stor mengde av alkene som har trukket inn i Oslofjorden har dødd eller vil dø av sult. To ringmerkede fugler hadde engelsk ring. Disse alkene stammer derfor sannsynligvis fra Britiske farvann. Trolig er det mangel på den lille fisken tobis, eller sil, som er årsaken til massedøden. Fiskemangelen skyldes omfattende overfiske.

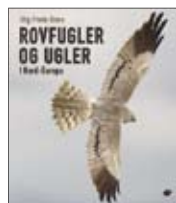

Ved fuglebrettet er en NOF-plakat for norske forhold tegnet av T.Haugskott. De viser 32 typiske fuglebrettarter. Str. 70x50cm. Pris kr 65 pr. stk + frakt

Aktuelle bøker !

Rovfugler og ugler i N-Europa

Ny norsk bok med fantastiske bilder av Stig Frode Olsen. Mer enn 300 bilder av 27 arter over 307 sider. Hver art presenteres over 8-10 sider, med bilder, tekst og historier. **Kr448 fraktfritt levert**

I naturbokhandelen vår har vi mer enn 3.000 naturbøker, ring eller se www.naturbokhandelen.no

Ordretelefon 38 39 35 75

Vi har stort utvalg og gode tilbud på kikkertet og teleskop på våre nettsider www.kikkert.no

Olympus 8x25 PC I

Kompaktkikkert som vi har hatt svært positiv erfaring med. **Kr 995**

Audobon Equinox 8x42

Prisgunstig egenimport

Fuglekikkermodell fra USA. God vannrett optikk. **Pris kr 2490**

Syngende plysjfugler

Våre søte små fugler i plysj er naturtro og lett gjenkjennlige og synger som originalene når du klemmer på dem. Låten som brukes er "ekte" opptak fra naturen. Fuglene er ca 15cm.

I vår serie finner du svarttrost, rødstrupe, kjøttmeis, bokfink, og dompap blant mer enn 30 arter!

Pris kr 79 pr. stk. 3 stk kr 200

Natur og Fritid AS, Fyrveien 6, 4563 Borhaug, post@naturogfretid.no, www.naturogfretid.no

Fuglevennen

www.fuglevennen.no

Fuglevennen er bladet for deg som er opptatt av fuglene i nærmiljøet. I *Fuglevennen* får du gode tips om fuglekasser, fuglefôring, og du kan lese spennende fakta både om fugler, pattedyr, insekter, planter og annet som du kan treffe på i naturen. Er det noe du lurer på om fugler kan du spørre redaksjonen i *Fuglevennen*.

Fuglevennen utgis av Norsk Ornitologisk Forening, i samarbeid med Agder Naturmuseum og Botaniske Hage, Høgskolen i Hedmark, og Nettverk for miljølære.

Fuglevennen kommer ut med to nummer i året, ett om våren og ett om høsten. Abonnement koster kr. 90,- pr. år. Alle spørsmål og henvendelser vedrørende abonnement, samt stoff til *Fuglevennen*, sendes til:

**Fuglevennen, Norsk Ornitologisk Forening,
Sandgata 30B, 7012 Trondheim**

telefon: 73 84 16 40   telefaks: 73 84 16 41.
e-post: fuglevennen@birdlife.no

Redaksjonen i *Fuglevennen* består av:
Roar Solheim (Ansvarlig redaktør; Agder Naturmuseum og Botanisk Hage)
Trond Vidar Vedum (Høgskolen i Hedmark)
Magne Myklebust og Morten Ree (Norsk Ornitologisk Forening)

Samarbeidspartnere

Høgskolen i Hedmark

Høgskolen i Hedmark har nesten fire tusen studenter fordelt på fem studiesteder. Hedmark har en av landets største lærerutdanninger med et sterkt naturfagmiljø. Naturfag fordypning, uteskole, natur- og gårdsbarnehager er noen av studiene ved lærerutdanningen. Studenter som velger naturfag fordypninger får tilbud om studier og forskningsoppgaver på fuglelivet. Ved andre avdelinger ved høgskolen tilbys blant annet bioteknologi, miljøbioteknologi, miljøforvaltning og utmarksforvaltning.
– www.hihm.no

Agder Naturmuseum og Botaniske Hage

Agder naturmuseum er et naturhistorisk museum som ligger i Kristiansand. Museet arbeider med zoologi, botanikk og geologi, hovedsakelig fra Agder-regionen. Museet utgir årbok og rapporter, lager utstillinger, lager ekskursjoner i naturen og har egen skolepedagog med spesielle tilbud til barn og unge.
– www.museumsnett.no/naturmuseum

Nettverk for miljølære

Nettverket er et samarbeid mellom skoler, miljøvernforvaltningen, forskningsinstitusjoner og frivillige organisasjoner - en møteplass hvor skolen både kan hente ut informasjon, og også selv levere egen informasjon som kan komme fellesskapet til nytte.
– www.miljolare.no

